

w terminologii można także dostrzec wpływ prawa anglosaskiego i japońskiego. Lektura pracy może być interesująca w szczególności jako wstęp do zapoznania się ze strukturą i organizacją chińskiej administracji oraz regulacjami w zakresie szeroko rozumianego postępowania administracyjnego.

Marek Brzeski

Waiguo ji Gang-Ao-Tai Xingzheng Susong Zhidu [The Administrative Litigation System in Foreign Countries and Hongkong, Macao, Taiwan District], red. XUE GANGLING, Peking University Press, Beijing 2006 (j. chiński), ss. 505.

Przedmiotem omawianej pracy są wybrane systemy administracyjnego postępowania skargowego. Poprzedzona przedmową i krótkim wstępem praca składa się z 8 części, przedstawiając w następującej kolejności współczesne systemy: Niemiec, Francji, Japonii, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Hong Kongu, Macao i Tajwanu. Każda z 8 odrębnych części została napisana oddzielnie w języku chińskim przez innego autora. Chiński jest także językiem przedmowy i wstępu, a także jedynym językiem spisu treści i jedynym językiem występującym w częściach poświęconych Macao i Tajwanowi. W przypadku Japonii, której terminologia prawnicza w zasadzie jest zapisywana znakami chińskimi, język japoński można dostrzec tylko w tytułach prac cytowanych w przypisach. W pozostałych częściach można znaleźć niemieckie, francuskie i angielskojęzyczne (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Hong Kong) terminy prawnicze lub nazwy organów, umieszczone w nawiasach obok ich chińskich odpowiedników. W przypisach, sporządzonych oddzielnie dla każdej części, znajdujemy odesłania do najnowszej literatury prawniczej, wydanej w języku chińskim lub języku danego krajowego systemu prawnego. Język chiński jest językiem literatury prawniczej cytowanej w przypisach w częściach poświęconych Tajwanowi i Macao (bez wyjątku), a także Hong Kongowi (tylko jedna praca angielskojęzyczna).

Hong Kong i Macao obecnie są specjalnymi regionami autonomicznymi Chińskiej Republiki Ludowej. Tak jak w przypadku wielu innych prac prawniczych wydanych w ostatnich latach w Chinach, przetłumaczono chiński tytuł pracy na język angielski.

W przedmowie, odnosząc się do zmian zachodzących podczas minionych ponad dwudziestu lat w Chińskiej Republice Ludowej (ChRL), zwraca się uwagę na stworzenie stosunkowo kompletnego prawnego systemu kontroli administracji, obejmującego systemy dotyczące: odwołania administracyjnego, skargi administracyjnej i odpowiedzialności odszkodowawczej państwa. Natomiast we wstępie, w którym wymieniono autorów poszczególnych części pracy, podkreśla się szybki rozwój systemów skargi administracyjnej na Zachodzie w ciągu ostatnich 20 lat, podczas gdy dostępne w ChRL materiały ukazują stan z lat 60/70 XX wieku. Celem pracy zbiorowej, której autorzy mają za sobą doświadczenie z pracy badawczej w Niemczech, Japonii i innych krajach, jest z jednej strony przedstawienie nowych i oryginalnych materiałów, a z drugiej pokazanie obcych systemów prawnych w sposób precyzyjny i kompleksowy.

Prezentacja poszczególnych krajowych systemów skargowego postępowania administracyjnego rozpoczyna się od zwięzłego przedstawienia ich aktualnych podstaw prawnych i historycznej ewolucji. Rozdział 1 dotyczący systemu japońskiego jest zatytułowany: Historyczna ewolucja. W pierwszych rozdziałach dotyczących Niemiec, Macao i Tajwanu znajdujemy podrozdziały o historycznej ewolucji systemów administracyjno-skargowych. W przypadku Wielkiej Brytanii pojawia się zarys historycznego rozwoju systemu kontroli sądowej od XIII wieku. Rys historyczny towarzyszy także przedstawieniu (rozważaniom na temat) organizacji sądownictwa i podstaw prawnych rozpatrywania skarg (spraw) administracyjnych we Francji i w Hong Kongu. W przypadku Hong Kongu, omawiając prawne podstawy kontroli, nawiązano do ewolucji statusu kolonialnego w ramach systemu prawa stanowionego oraz ewolucji prawa zwyczajowego w Wielkiej Brytanii i na jego terytorium. W części poświęconej Stanom Zjednoczonym znajdujemy fragmenty dotyczące związków brytyjskiego i amerykańskiego systemu prawa administracyjnego oraz systemu kontroli sądowej.

Po przedstawieniu podstaw prawnych i rysów historycznych danych systemów krajowych, zgodnie z określonym schematem, są omawiane w poszczególnych częściach: ustrój i właściwość sądów administracyjnych lub sądów (innych organów) orzekających w sprawach administracyjnych, status prawny strony lub uczestnika administracyjnego postępowania skargowego, postępowanie dowodowe, rozpatrywanie i orzekanie w sprawach skarg, wykonywanie orzeczeń. W poszczególnych częściach pracy jest przedstawiany przede wszystkim obowiązujący stan prawny. Od czasu do czasu można tam jednak znaleźć zbieżne lub rozbieżne poglądy przedstawicieli krajowych doktryn prawniczych dotyczące interpretacji danych przepisów prawa. Cytowane jest także orzecznictwo sądowe w wybranych rodzajach spraw.

W ramach zarysowanego powyżej schematu, zgodnie z którym, rozważania rozpoczynają się od prezentacji aktualnego stanu prawnego i zwięzłego rysu historycznego, a kończą na przedstawieniu regulacji w zakresie wykonywania orzeczeń, występują jednak modyfikacje. Właściwość w sprawach skarg administracyjnych oraz strona lub uczestnik administracyjnego postępowania skargowego, to tytuły rozdziałów w częściach poświęconych systemom: Niemiec, Francji, Japonii, Hong Kongu, Macao i Tajwanu. W przypadku Wielkiej Brytanii wyodrębniono rozdział o zakresie kontroli sądów i rozdział o stronie postępowania sądowego. Jeżeli chodzi o Stany Zjednoczone, to omówiono przesłanki sądowej kontroli wynikające z ustawodawstwa federalnego. Natomiast w rozdziale poświęconym stanowi Nowy Jork przedstawiono zakres stosowania skargi na podstawie regulacji dotyczącej postępowania cywilnego.

Omawiana praca została przygotowana z myślą o chińskim czytelniku. Nie można jednak nie dostrzec, wynikających z porównania treści poszczególnych jej części, walorów poznawczych dla czytelników z innych krajów. Okazuje się bowiem w szczególności, że skodyfikowane administracyjne postępowanie skargowe, regulujące między innymi uprawnienia strony lub uczestnika postępowania administracyjnego, oraz powołanie sądów administracyjnych są charakterystycznymi cechami nie tylko systemów (prawnych) Niemiec i Francji, lecz także Tajwanu i Macao. W Niemczech i we Francji struktura sądów

administracyjnych jest trójstopniowa, obejmując odpowiednio sądy pierwszej instancji, sądy wyższej instancji i Federalny Trybunał (Sąd) Administracyjny (Verwaltungsgerichtshof, Oberverwaltungsgericht i Bundesverwaltungsgericht – Niemcy) oraz sądy administracyjne, apelacyjne sądy administracyjne i najwyższy sąd administracyjny – Conseil d’Etat (Francja). Na Tajwanie, w ramach dwustopniowej struktury, funkcjonują trzy wyższe sądy administracyjne i Naczelny (Najwyższy) Sąd Administracyjny. Natomiast w Macao, poza Sądem Administracyjnym, który jest jednym z sądów pierwszej instancji, podejmowanie rozstrzygnięć w sprawach administracyjnych należy także do właściwości Sądu Drugiej Instancji i Sądu Ostatniej Instancji.

Administracyjne postępowanie skargowe zostało także skodyfikowane w Japonii. Ponadto, już zgodnie z przepisami przyjętej w XIX wieku pierwszej japońskiej konstytucji, rozpatrywanie skarg dotyczących szkód wyrządzonych przez funkcjonariusza administracji w drodze wydania niezgodnej z prawem decyzji należało do właściwości sądu administracyjnego. Jednak po II wojnie światowej, co podkreślono w pracy, na podstawie przepisów obecnie obowiązującej konstytucji Japonii, zlikwidowano sądownictwo administracyjne. W związku z tym, właściwymi do rozpatrywania skarg administracyjnych w Japonii stały się sądy powszechne.

W części poświęconej Hong Kongowi, gdzie prawo mieszkańców do wniesienia skargi na akty (działania lub czynności) administracji i jej funkcjonariuszy wynika z ustawy zasadniczej, jeden z rozdziałów jest poświęcony zakresowi rozpatrywania skarg administracyjnych. Podkreśla się jednak, że w przypadku Hong Kongu występują trudności w poprawnym terminologicznie przedstawieniu instytucji skargi administracyjnej. Dużą rolę, jako podstawa prawna postępowania sądowego w sprawach skarg administracyjnych, odgrywają tam przepisy postępowania cywilnego. Natomiast właściwymi do rozpatrywania skarg administracyjnych są sądy powszechne oraz organy pozasądowe – w szczególności Administracyjne Kolegium Odwoławcze. Podstawę prawną rozpatrywania skarg administracyjnych w Hong Kongu stanowią nie tylko prawo stanowione.

Omawiana praca umożliwia porównanie wybranych europejskich skodyfikowanych systemów administracyjnego postępowania skargowego (Niemcy, Francja) i systemów anglosaskich (Wielka Brytania, Stany Zjednoczone) z systemami Wschodniej Azji (Tajwan, Hong Kong, Macao i Japonia), które są w dużym stopniu skodyfikowane. Dzięki niej można także porównywać systemy prawne Wschodniej Azji.

Marek Brzeski